

laten zoe-
ur van
klinkt
erast op
over de
God be-
ied van

ons streven,
de van het-
is, terug te
ikt hier het
zoet.
lat we Gods
geschiedenis
er terug te
delijk onzer-
ms met be-
d is, te ver-
den val ge-
is, tenzij het
nd met het-
ond is.

voor den val
estaan blij-
end worde.
mensch, op-
resturen op
werken ge-
en we op —
voor den val.
wereld laat
creatuur den
den we op
e", „genade“
begrijft den
hiedenis ty-
dat God nog
dat dus de
oor God ge-
moet in de
et welke ge-
wereld be-

itel van een
ed van den

ms ook niets
at die onge-
edereen lang-
ter dr H. H.
k hij was als
t gezet was,
„vrije gunst,
hrivier dezer
n: psalm 27.
waardig slot.

deze leerling
er niet lever
den, wat we
vroomheids-
wederom tot
(van synode-
openlijk van
dankte, met
an-meenings-
dit iestimo-
Jr. riet ge-
hart verkrij-
epromoveerde
n leermester
t genoten on-
en, dan blijft

u Hepp soms
in Hepp's en
t WEI gaat
og"? Ik meen
vanwater te
fisch streven,
bewoog wordt
det anders is
in zoo'n zin-
en. Maar ze

loofabelijdenis
de schepselen
ficia" (plich-
ven heeft, do-
l van den ar-
? Of, als daar
schepselen die
hepper zouden

terugslag op
gezegd wordt,
gratie, in-
g zijn eeuwige

voorzienigheid en zijn immense kracht
OOK NU (na den val) al die creaturen onderhoudt en
regeert, en als dus hier van geen „gratie“ sprake is,
maar wel van de voorzienigheid, die voor ze-
gen EN vloek den weg bereidt, is dan ook daar de be-
lijder weggezogen uit de sfeer van de kerk, die psalm
27 aanheft: de vrije gunst die eeuwig Hem bewoog?
Die mooie versregel, die trouwens dadelijk overleedt
tot een woord over zijn „schoonen DIENST“?
„De VRIJE gunst“.

Maar het mooie woord „vrij“ hebben de gerefor-
meerden ook en eerst gebruikt voor Gods voorzienig-
heid: Ursinus omschrijft haar als Gods eeuwig, yol-
komen vrij (liberrimum) onveranderlijk, geheel wijs,
rechtvaardig en goed besluit (consilium) overeenkom-
stig hetwelk Hij de Werker is van al wat in alle krea-
turen goed is, en ook het kwade toelaat, en goede zoo-
wel als kwade dingen alle bestuurt tot Zijn glorie en
de zaligheid van Zijn verkorenen (Expl. Cat. 1623,
194 (5)).

Ik zeg niet, dat ik deze definitie — aangenomen dat
die uitspraak zooiets zou willen wezen — juist acht.
De voorzienigheid is Gods raadsbesluit niet, doch
daarvan de ongebroken uitvoeringsacte. Maar het
voordeel van Ursinus' omschrijving boven die van
Kuyper acht ik toch, dat Ursinus, heel de Schrift
verdisconteert in zijn denken, en zich losmakend
van allen (ongeeoorloofden) opbouw der begrippen
uit de ervaring, zich vrijwaart tegen Kuyper's
fout, als deze (vgl. Ridderbos 53/4, 97) beweert, dat
de voorzienigheid in subjectieven
zin(!) rust op de gemeene gratie.
Wij achten heel dit spreken van „voorzienigheid in
subjectieven zin“ ongeoorloofd en gevaarlijk.
Kuyper zegt: „wanneer wij het voorzienigheidsbegrip
opbouwen uit onze eigen levens-
ervaring, dan begint de werking der voorzienig-
heid pas met het opkomen der zonde“ (weergave van
K.'s meening door R.). Maar wij hebben geen enkel
theologisch begrip op te bouwen uit onze
ervaring. We bouwen het op uit de Schrift, die
ons zeer duidelijk laat beginnen bij het begin. In feite
valt Kuyper hier voor een oogenblik in dezelfde fout,
als waartoe ook hedendaagsche auteurs (v. d. Leeuw
b.v.) komen, die het „beeld Gods“ alleen willen
„opbouwen“ van den Christus (het „midden“
der geschiedenis) uit. Heel de Kuyperiaansche onder-
scheiding (Ridderbos 54) tusschen „voorzienigheid in
absoluten zin (dadelijk na de schepping begin-
nend en nimmer eindigend) en voorzienigheid in sub-
jectieven zin (zoo als wij ze vandaag zien in de
gevallen wereld) is onwezenlijk en pernicious.

En als dan bij Kuyper die subjectieve voorzienigheid
„rust“ op de gemeene gratie, dan komt Ridderbos,
daaraan herinnerend, ons krachtig helpen. Hij draagt
n.l. dan bewijsmateriaal aan voor onze klacht, dat
Kuyper door den term „gratie“ („genade“) als
grondbegrip te nemen ter typeering en ter „waar-
deering“ van het voortbestaan der gevallen wereld,
een onzalig cultuur-optimisme in de hand werkt, voor
de verschrikkelijke werking van den vloek Gods
onze oogen niet meer zoo wijd openhoudt, als behoort
te zijn, en vervalt in een subjectivistische en anthropo-
centrische, althans „logische“ probleemstelling.

Hoe dit zij, Ursinus, als hij Gods voorzienigheid
terugbrengt naar Gods onveranderlijk en
eeuwig besluit, is hier beter theoloog dan in de
school van Kuyper-Hepp-Ridderbos in dezen ooit zal
kunnen opstaan. Hij kent geen andere dan de z.g. ab-
solute voorzienigheid, zelfs als hij valt in distinc-
ties van algemeene en bijzondere voorzienigheid. Maar
het leerbegrip eener „subjectieve“ voorzienig-
heid, — dat kan wat worden. Als dat leerbegrip plaats
vinden kan, waarom dan ook geen leer van een „sub-
jectief beeld Gods“ ontworpen tegenover
„het absolute“? En geen „subjectief ver-
bond“ (genadeverbond, vandaag worstelend met een
verstoorde wereld) tegenover een „absoluut
verbond“ (het „werkverbond“, aanstonds na de
schepping en eeuwig durend)?

We willen hier niet over het Prae-advies praten, om
te vragen of dat soms raad weet ook met deze nieuwe
onderscheiding?

We willen wel aan Hepp-Ridderbos vragen: als er
een „absoluut verbond“ is tegenover het „subjectieve“,
en als dat absolute verbond dan eens werkverbond
zou heeten, althans vóór den val, wie ter wereld kan
dan „absoluter“ dan zij alles herleiden tot
een lied van den arbeid? Het absolute
verbond, een verbond-van-den-arbeid? En als de vrucht
van het genadeverbond is, dat wij na dezen tijd tot het
absolute verbond terugkeeren, wel, wat is het
absolute verbond dan anders dan een arbeidsverbond
door genade??

Maar kom, laat ons niet reciproceren, al lokt de
tendenz-literatuur, die dr Hepp's tafel voorzien met een
professoraal „imprimatur“ verlaat, onwillekeurig er-
toe uit. Laat ons liever terugkeeren tot Ursinus. In-
dien, naar deze interpret van zijn eigen Catechismus
zegt, indien Gods voorzienigheid teruggaat op zijn
eeuwigen en onveranderlijken raad,
dan is tenslotte ook de zelfverheerlijking Gods door en
in onzen Gods-DIENST het grondbegrip, waarop de
theologie heeft terug te grijpen in dit hoofdstuk der
leer.

Trouwens, dáartoe zijn we volgens den Heidelberger
Catechismus verlost, OPDAT wij Gode dankbaarheid

bewijzen zouden, en ons officium weer zouden ter hand
nemen.

Met andere woorden: niemand zingt het lied der
vrije genade tenzij het opklimt tot het lied van
den arbeid. Ursinus zegt (215) dat, als de Heilige
Geest (in het derde deel der twaalf artikelen) ons
de vruchten van Christus' verdienste mededeelt (mede
in ons doen van goede werken dus), dit te vergelijken
is met het geven van het geld (door den H.
Geest) dat wat anders is dan het (door Christus ver-
worven) geld zelf. Maar geld, dat we van den knecht
des Heeren krijgen, is geen zak-geld voor
ons, doch het wil de functie hebben der talenten,
die de wederkomende Heer straks van ons met rente
op rente komt afvorderen voor zijn eigen eer en zalig-
heid. Gij booze en luie dienstknecht, zoo hooren we
Hem dan zeggen, gij hebt van mij gezegd, dat ik
zoo'n straf heer was, en zoudt gij daarom van den
arbeid geen stof voor een lied maken? Ga weg, ik ken
u niet. Ik ken wel de anderen, die gezegd hebben: uw
geboden waren mijn gezangen (Psalm 119).

Boven psalm 119 zou ik wel durven schrijven: lied
van den arbeid. Te zingen dóór, en óók omtrent
de vrije genade. Maar Hepp-Ridderbos zouden blij-
baar niet dit opschrift gebruiken.

Tenazij — de propaganda zich zelf zou vergeten heb-
ben. Laat ons het hopen — op den duur. K. S.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

ARBEID.

In de tegenwoordige literatuur blijkt steeds weer
de overal doordringende invloed van de humanistische
wereldbeschouwing, waarbij meermalen een verbluf-
fende onkunde t.a.v. Gods Woord ten toon gespreid
wordt. Het gevaarlijke daarbij is wel, dat men die be-
schouwing dan voorstelt als de algemeen aanvaarde.
Zoo zijn van de E.N.S.I.E. Encyclopaedie thans drie
deelen verschenen, waarin het al humanisme en Partij
v. d. Arbeid is wat de klok slaat.

Dezer dagen verscheen ook het eerste deel van een
bedrijfs-economische encyclopaedie onder algemeene
leiding van dr G. J. Stridiron. Het is een groots op-
gezette encyclopaedie in een prachtige uitvoering.

Ook van Calvinistische zijde wordt hiersaan mede-
werking verleend. Men mag dus eenig vertrouwen
hebben, dat hier iets wordt geboden, dat eenigermate
wetenschappelijk en dus ook schriftuurlijk verani-
woord is.

Het eerste artikel, dat ik las, ging over den „arbeid“.
In § 2 wordt gesproken over de waardeering van den
arbeid en hier blijkt, dat de schrijver ook den Bijbel
heeft gelezen, maar hoe?

Volgens den schrijver toonen primitieve volken
duidelijken afkeer van den arbeid. (Het zijn de pri-
mitieve volken anders niet alleen. J. M.) Het nood-
zakelijke werk wordt door de vrouw gedaan of door
overwonnen vijanden. Bij het toenemen der bescha-
ving wordt deze afkeer minder. Zoo wordt bij het
hoogtepunt der Griekse beschaving de arbeid nut-
tig geacht.

Op deze historische beschouwing valt m.i. veel af
te dingen.

Mijn hoofdbezwaar is echter, dat de schrijver hier-
bij ook den Bijbel als bewijsmateriaal gebruikt.

Hij schrijft als volgt: „De opvatting, die het Oude
Testament daarentegen heeft van den arbeid als een
aan de menschheid door den zondeval opgelegde straf,
past wel volkomen bij een maatschappijorde, waarin
de arbeid weinig in tel is“.

De geleerde schrijver is den Bijbel blijkbaar bij
Gen. 3:17-19 (in het zweet uws aanschijns zult gij
brood eten) begonnen; en Gen. 1:28 (vervult de
aarde en onderwerpt haar) heeft hij niet gelezen. Of
hij heeft niet begrepen, dat daar en in Gen. 2:15
(den hof bewerken en bewaken) aan den mensch de
cultuuropdracht gegeven werd. Adam werd direct ge-
roepen om te arbeiden. Hij moet die aarde cultivee-
ren, zijn krachten daartoe inspannen en zichzelf ont-
wikkelen. Hij moet dezen hof uitbreiden tot de gan-
sche aarde hof geworden is en alzoo het door God
geschapene tot den hoogsten graad van ontwikkeling
opvoeren.

Reeds prof. Diepenhorst signaleerde in zijn leer-
boek van de Economie „de hardnekkigheid, waarmee
in gfenzeloze onkunde van de H. Schrift door on-
derscheidene schrijvers van hooge autoriteit die ver-
keerde voorstelling wordt gevoed“, n.l. dat de arbeid
een straf op de zonde zou zijn. Zoo schreef prof. Ver-
rijn Stuart in „Hoofdtrekken van de leer der maats-
chappelijke voortbrenging“: „De paradijs-legende
stelt den arbeid voor als een vloek, die op het mens-
dom rust“. Heel deze voorstelling van Verrijn Stuart,
van deze nieuwe encyclopaedie, dat is een legende en
een gevolg van het schromelijk tekort aan Bijbelken-
nis, ook bij de wetenschappelijke humanistische schrij-
vers.

Inderdaad zegt God na den zondeval tot Adam, dat
hij in het zweet zijns aanschijns zijn brood zal eten.
Vanwege de zonde ontvangt de mensch voortaan bij
zijn arbeid de tegenwerking van doornen en distelen.

Die zware arbeid op de vervloekte aarde, zonder hulp-
middelen, steeds maar door, zonder schafftijd, dat is
de straf.

Al wordt de vervulling van den arbeid moeilijk
voor de eerste menschen, zij moeten toch die opdracht
Gods blijven vervullen.

De paradijsopdracht tot arbeid blijft dezelfde en
voor den christen is er arbeidsvreugde en arbeids-
waardeering, omdat hij weet, daardoor in gehoor-
zaamheid zijn God te dienen.

„In de evangeliën is menige plaats aan te wijzen,
waaruit geringschatting van den arbeid blijkt“, zoo
gaat de schrijver verder.

Hij haalt hiervoor aan Matth. 6:28: „en wat zijt
gij bezorgd voor de kleeding? Aanmerkt de leliën des
velds, hoe zij wassen: zij arbeiden niet, zij spinnen
niet“. De schrijver schijnt hierin te lezen, dat wij niet
moeten arbeiden, niet moeten spinnen, niet moeten
zorgen voor onze kleeding. De bedoeling van dezen
tekst is natuurlijk een geheel andere. Wij menschen
moeten wel arbeiden en spinnen en voor onze kleed-
ding zorgen, maar de opbrengst ligt niet in onze hand,
maar in die van onzen hemelschen Vader. Wij arbei-
den als Gods mede-arbeiders, maar mogen de zorg
voor ons stoffelijk bestaan aan Hem overlaten. De
christen is van Godswege van de bezorgdheid om het
stoffelijk goed ontheven.

Voor het laatste gedeelte van de H. Schrift heeft
de schrijver meer waardeering. Hij vervolgt n.l.:

„Daarnaast zijn echter plaatsen, waaruit een posi-
tieve instelling t.a.v. den arbeid blijkt“.

O, dit geeft den bijbellezer moed! Paulus, dat was
volgens den schrijver een goed econoom, want deze
heeft geschreven: „Als iemand niet wil werken, dan
zal hij ook niet eten“. Dezen lof had ik nu niet ge-
dacht, dat hij aan Paulus zou toeschrijven. Hij had er
met zijn bril ook in kunnen lezen: laat ons werken
opdat wij kunnen eten, drinken en vroolijk zijn.

Met dezen eenen tekst is zijn lof echter al uitge-
put. „In het algemeen echter blijft de negatieve waar-
deering overheerschen“. Indien de schrijver meer in
den Bijbel, ook in het door hem blijkbaar verachte
O. Test. gelezen had en dit beter had begrepen, had
hij o.m. geweten, hoe Gods wetten het burgerlijk leven
in Israël geregeld hadden. Waren de Joden naar Gods
wetten niet allen kleine boertjes, die op hun eigen
land economischen arbeid verrichtten tot bevrediging
van hun behoeften in opdracht van God, een arbeid,
dien zij verrichtten zonder hulp van van buiten inge-
voerde slaven, zonder overwonnen vijanden, om in
de vervulling van hun taak vruchten en vrede te ge-
nieten als ieder kon neerzitten onder zijn wijnstok en
vijgenboom.

Uitgangspunt bij den arbeid voor en na den zonde-
val is het gebod Gods. Als mede-arbeider Gods bij de
uitvoering van Zijn wereldplan krijgt de mensch zijn
taak te vervullen, waarbij hij echter de zorg voor zijn
stoffelijk bestaan aan God mag overlaten. Door dezen
arbeid mag hij meewerken om te doen uitkomen de
grootheid en heerlijkheid van Gods macht en majes-
teit.

Arbeid is dus geen gevolg van de zonde, maar een
opdracht en tevens een heerlijke gave Gods, welke
gericht moet zijn op de ontplooiing en ontwikkeling
van de geschapen wereld tot Gods eer.

Daarom moeten wij arbeiden, met vreugde en met
haast, om ook hierdoor te streven naar de verhaas-
ting van de voleinding der wereld en de wederkomst
van Christus. J. MEULINK.

A en B voorheen en thans, III.

Er bestonden echter tusschen A en B nog andere
verschillenpunten.

Daartoe behoorde ook de opleidingskwestie.

Wederzijds had men een school voor de opleiding
tot den Dienst des Woords; de „Afscheiding“ de in
1854 opgerichte Theologische School als opleidings-
school der Kerken, en uit den kring der Doleantie was
opgekomen de vereeniging voor Hooger onderwijs
met de Vrije Universiteit te Amsterdam, die nog niet
zoo'n lang leven had, en ook niet kerkelijk was.

Het is bekend, hoeveel wrijving dat van het begin
van de oprichting van de Vrije Universiteit af ge-
ven heeft, omdat men van de zijde der „Afscheiding“
op het standpunt stond, dat de opleiding kerkelijk
behoorde te wezen, terwijl de broeders van de Dole-
antie na de oprichting van de Vrije Universiteit van
meening waren, dat de Kamper School best kon ver-
dwijnen. De broeders van A hebben daaraan echter
met hand en tand vastgehouden, en het voortbestaan
van de Theologische School tot voorwaarde voor de
vereeniging gemaakt, en dat is door de mannen van
de Doleantie daarop geaccepteerd; dat was het be-
kende „beding“. Een jaar na de vereeniging begon
dr A. Kuyper echter al weer over vereeniging van
beide inrichtingen te schrijven en zette, ondanks pro-
testen van de A-broeders dat voort, totdat in 1902